



Opracowanie przygotowane w ramach projektu:

OBYWATELU MASZ PRAWO!

Tytuł opracowania:

*Przeszukanie osoby, jej odzieży i podręcznych przedmiotów. Prawa i obowiązki obywatela
(nota informacyjna)*

Autor opracowania:

Dr Marek Ozimek¹

¹ Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Chełmie, ORCID: 0000-0002-9999-3262



Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej² będąca najwyższym aktem normatywnym w Polsce reguluje najważniejsze kwestie związane z funkcjonowaniem państwa zarówno w odniesieniu do szeregu instytucji i najwyższych władz państwowych, jak również w zakresie zagadnień dotyczących sfery praw i obowiązków każdego obywatela. Wprowadzając ład prawny poprzez wyznaczanie ram ustrojowych, czy wartości społecznych Konstytucja staje się instrumentem działania na rzecz dobra wspólnego państwa i wszystkich obywateli. Jednym z elementów zabezpieczenia przypisanych godności ludzkiej praw i wolności osobistych są uregulowania rozdziału II Konstytucji, która w art. 38-56, określa podstawowe wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela. Wskazane wolności i prawa obywatela nie mają jednak bezwzględnego charakteru i mogą być w określonych, wskazanych w ustawie okolicznościach naruszane. Do katalogu takich wzruszalnych wolności i praw należą między innymi prawo do nietykalności osobistej³, prywatności⁴, tajemnicy komunikowania się⁵ oraz nienaruszalności mieszkania⁶.

Jedną z sytuacji, w których uprawniony organ w sposób szczegółowo określony w ustawie może dokonać *zamachu* na opisane wolności i prawa obywatelskie, jest przeszukanie osoby, jej odzieży i podręcznych przedmiotów. Podstawą prawną dokonania tego rodzaju czynności są uregulowania Działu V (dowody), rozdziału 25 (zatrzymanie rzeczy, przeszukanie) kodeksu postępowania karnego⁷, który określa ogólne przesłanki dokonania przeszukania. Art. 219 § 1 Kodeksu postępowania karnego stanowi, iż: *W celu wykrycia lub zatrzymania albo przymusowego doprowadzenia osoby podejrzanej, a także w celu znalezienia rzeczy mogących stanowić dowód w sprawie lub podlegających zajęciu w postępowaniu karnym, można dokonać przeszukania pomieszczeń i innych miejsc, jeżeli istnieją uzasadnione podstawy do przypuszczenia, że osoba podejrzana lub wymienione rzeczy tam się znajdują*⁸, natomiast w następnym § 2 ustawodawca doprecyzowuje, iż: *W celu znalezienia rzeczy wymienionych w § 1 i pod warunkiem określonym w tym przepisie oraz z uwzględnieniem zasad i granic określonych w art. 227 zasady dokonywania przeszukania i zatrzymania rzeczy można też dokonać przeszukania osoby, jej odzieży*

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2.4.1997 roku (Dz.U. z 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

³ art. 41 ust. 1, tamże

⁴ art. 47, tamże

⁵ art. 49, tamże

⁶ art. 50, tamże

⁷ Ustawa z dnia 6.6.1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 Nr 89, poz. 555 z późn. zm.).

⁸ art. 219§1, tamże



*i podręcznych przedmiotów*⁹. Przywołany art. 227 określa ogólne zasady dokonywania przeszukania i zatrzymania rzeczy. Czynności te powinny być zgodnie z przyjętą zasadą zachowania umiaru przeprowadzone w granicach niezbędnych dla osiągnięcia celu tych czynności przy zachowaniu należytej staranności, w poszanowaniu prywatności i godności osób, których ta czynność dotyczy, oraz bez wyrządzania niepotrzebnych szkód i dolegliwości¹⁰. Zasady te nabierają szczególnego znaczenia zwłaszcza w zestawieniu z konstytucyjną ochroną nietykalności i wolności osobistej¹¹, która w sytuacji przeszukania osoby jest z całą pewnością naruszana. Treść i znaczenie art. 227 k.p.k. można wprost wyprowadzić również z konstytucyjnej zasady ograniczania wolności, zawartej w przepisie art. 31 ust. 1 Konstytucji RP, który, stanowi, iż: *Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw*¹².

Sama czynność przeszukania osoby, czy jej odzieży powinna zostać przeprowadzona w miarę możliwości za pośrednictwem osoby tej samej płci¹³, wyjątkowo również przez osobę innej płci, jeżeli mamy do czynienia z sytuacją wyjątkową, niecierpiącą zwłoki¹⁴. W odniesieniu do przeszukania odzieży osoby, wobec której prowadzone są czynności, przesłanka zasady przeszukania przez osobę tej samej płci ulega wyłączeniu w sytuacji, gdy przedmiotowa odzież znajduje się *luzem*, a nie na ciele tej osoby¹⁵.

Przeszukanie osoby (a także jej odzieży i podręcznych przedmiotów) jest czynnością dowodową i jednocześnie swoistym środkiem przymusu, który pozwala uprawnionym organom wkroczenie w obszar konstytucyjnie gwarantowanych wolności i praw. Z tego względu, co do zasady wszelkiego rodzaju czynności przeszukania dokonywane powinny być w ramach toczącego się postępowania przygotowawczego (wyjątkiem jest tu sytuacja niecierpiąca zwłoki, warunkowana koniecznością zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa, co reguluje art. 308 § 1 k.p.k.), co wiąże się z wydaniem przez sąd lub prokuraturę stosownego postanowienia w przedmiocie żądania wydania rzeczy¹⁶. Czynność

⁹ Art. 219§2, tamże

¹⁰ Art. 227, tamże

¹¹ Art. 41 ust. 1 *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 2.4.1997 roku (Dz.U. z 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

¹² Art. 31 ust. 3, tamże

¹³ Zob. Art. 223 Ustawa z dnia 6.6.1997 r. *Kodeks postępowania karnego* (Dz.U. z 1997 Nr 89, poz. 555 z późn. zm.).

¹⁴ Zob. art. 220§3, tamże

¹⁵ Zob. J. Skorupka, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. 6 wydanie*, Warszawa 2023, s. 597

¹⁶ Zob. art. 220 §1-3 Ustawa z dnia 6.6.1997 r. *Kodeks postępowania karnego* (Dz.U. z 1997 Nr 89, poz. 555 z późn. zm.).



przeszukania powinna zostać udokumentowana protokolarnie, ze wskazaniem w szczególności takich elementów jak: oznaczenie sprawy, z którą zatrzymanie rzeczy lub przeszukanie ma związek, podanie dokładnej godziny rozpoczęcia i zakończenia czynności, dokładną listę zatrzymanych rzeczy i w miarę potrzeby ich opis, a nadto wskazanie polecenia sądu lub prokuratora. W przypadku, gdy polecenie nie zostało uprzednio wydane w protokole, zamieszcza się wzmiankę o poinformowaniu osoby, u której czynność przeprowadzono, że na jej wniosek otrzyma postanowienie w przedmiocie zatwierdzenia czynności¹⁷.

Przeszukanie jako czynność szczególnie wrażliwa i ingerująca w sposób zasadniczy w konstytucyjne wolności i prawa człowieka i obywatela podlegać winna szczególnej refleksji ze strony uprawnionych organów realizujących tego rodzaju czynności. Punktem wyjścia powinna być szczegółowa analiza stanu faktycznego całości okoliczności świadczących o potrzebie dokonania przeszukania osoby, włącznie z możliwością osiągnięcia zamierzonego celu poprzez mniej dolegliwe i inwazyjne sposoby jak na przykład wezwanie danej osoby do dobrowolnego wydania żądanych rzeczy.

¹⁷ Art. 229, tamże